Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237, 4-0807
УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 176. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ВІВТОРОК, 14-го ВЕРЕСНЯ 1954. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, TUESDAY, SEPTEMBER 14, 1954. No. 176. VOL. LXII.

УРЯД ПРИГОТОВЛЯЄТЬСЯ ДО ЛІКВІДАЦІЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ

Денвер, Колорадо. — Герберт Вравнелл, генеральний прокуратор ЗДА і Дж. Едґар Гувер, директор Федерального Бюра Інвестиґації відбули конференцію з президентом Айзенгавером, на якій йому здавали звіт, як департамент справедливости плянує знищити комуністичну партію в цій країні на основі нових протикомуністичних законів. Після конференції з президентом вони обидва відбули пресову конференцію в літньому Білому Домі президента на летунській базі в Лаврі. Генеральний прокуратор заявив, що його департамент задумує використати нові протикомуністичні закони, які недавно ухвалив 83 Конґрес, щоб не допустити до дальшого існування комуністичної партії в цій країні. Він згадував те, що новий протикомуністичний закон дозволяє підприємцям не заключувати договорів із тими робітничими спілками, які опановані комуністами, хоч і не сказав, скільки таких робітничих спілок знаходиться в ЗДА. Бравнелл назвав і ту частину закону, згідно з якою комуністи тратитимуть права американських громадян, і що ця частина закону буде важливою зброєю проти домашніх комуністів. Бравнелл відмовився відповісти на запит журналістів, чи цей протикомуністичний закон є незгідний з конституцією. Директор ФБІ Гувер відповідав на запити, скільки членів має комуністична партії ЗДА. Він сказав, що число членів цієї партії становить тепер коло 25 тисяч членів. Але він згадав і вислів комуністичного провідника Вільяма Фостера, який сказав, що на кожного члена комуністичної партії припадає ще й коло 10 поплентачів. Гувер сказав, що комуністи ведуть гостру чистку, щоб усунути з своїх рядів тих членів, які служать урядові, будучи членами партії з відома ФБІ. Але комуністам, сказав Гувер, не вдаються їхні зусилля протидіяти урядовим заходам, бо досі зголосилося поважне число комуністів зізнавати перед ФБІ про те, що діється в комуністичній партії, бо новий закон передбачає, що ті комуністи, які самі зголосяться на свідків проти комуністів, матимуть імунітет і їх не будуть карати. ФБІ вже переслухало деяких із цих комуністичних свідків, які добровільно зголосилися до нього. Бравнелл згадав і про те, що він старатиметься, щоб найближчий Конґрес прийняв закон, згідно з яким можна б було використовувати на судових розправах і ті відомості, які будуть здобуті телефонними підслухами. Журналісти запитували Гувера, чи він прихильно ставиться до праці сенатора МекКарті та його Постійної Сенатської Слідчої Підкомісії. Гувер відповів, що він радо користає з праць усіх комісій в Конґресі, які поборюють комунізм, отже також і з тієї комісії, яку очолює сенатор Джозеф МекКарті.

НАЙБІЛЬШ УСПІШНИЙ „СОЮЗОВИЙ ФЕСТИН" НА „СОЮЗІВЦІ" ДОПОВНИВ ЮВІЛЕЙНІ СВЯТКУВАННЯ УНС

ТИСЯЧІ НАРОДУ, ЩО ПРИЇХАЛИ З БАГАТЬОХ МІСЦЕВОСТЕЙ СОТНЯМИ АВТ І ДЕСЯТКАМИ АВТОБУСІВ НА ЦЮ ТОВАРИСЬКУ ІМПРЕЗУ, ВШАНУВАЛИ 40-РІЧЧЯ ВИМАРШУ УСС ДО БОЮ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

Ювілейні святкування з приводу 60-річчя Українського Народного Союзу доповнив минулої неділі, 12-го вересня, найбільш успішний „Союзовий Фестин", що відбувся на широких просторах „Союзівки", вакаційно-відпочинкової оселі Українського Народного Союзу в горах Кетскил біля містечка Кергонксон в Нюйоркському стейті. Попередження про грізний гураґан Една, що своїм крилом захопив частину східніх стейтів у суботу, не відстрашили тисячів народу від участи в цій товариській імпрезі, що своєю програмою вперше відновлювала в цій країні подібні старокрайові традиції. На фестині були приявні понад три тисячі осіб, що приїхали десятками автобусів та сотнями автомашин не тільки з метрополітальної округи Ню Йорку і Ню Джерзі, але й з віддалених місцевостей тих та інших стейтів. Зокрема численно був заступлений стейт Конектикат. Прогулянки автобусами були з Джерзі Сіті, Байону, Нюарку, Елизабет і Лінден зі стейту Ню Джерзі, з Ню Йорку, Бруклина, Йонкерс, Озон Парку, Трой, Коговз, Водервліт, Ютика і Амстердам та Годсон Нюйоркського стейту, та з Бриджпорт, Ню Гейвен, Савт Порт і Ансонія зі стейту Конектикат. На сотнях приватних автомобілів були реєстраційні таблиці зі стейтів Пенсилвенія, Меріленд, Ровд Айленд, Массачусетс та багатьох інших. Приїзд прогулянок автобусами започаткувала духова оркестра „Сурма" з Джерзі Сіті, яка під проводом свого диригента проф. Василя Задорного творила музичне тло, на якому відбувався фестин. З ними приїхала теж група пластунів, яка допомагала в підготові та переведенні фестинової програми. Формальна програма фестину почалася о год. 12.30 вполудне. До того часу гості численними автомобілями відвідали церкви в поблизькому містечку Еленвіл та взяли участь в Богослуженнях.

Починається програма

Перед початком програми через заінстальовані голосники постійно передавано інформації щодо відвідування церков, звиджувань Союзівки та порядку імпрези. Перед годиною 12-ою вполудне в тінях дерев на подвірю біля Гостинниці почали збиратися тисячі осіб з усіх прошарків нашого суспільства. — Тимчасом на бальконі Гостинниці зайняла місце оркестра „Сурма" та приявні на фестині члени Головного Уряду УНС: голова Д. Галичин, заст. голови адв. М. Пізнак, гол. секр Григорій Герман, гол. касир Р. Слободян, головні контролери д-р В. Ґалан та П. Кучма і гол. радні п-ні Марія Демидчук і д-р Я. Падох, як теж члени редакції „Свободи" і „Українського Тижневика" з д-ром Л. Мишугою на чолі. Під звуки українського маршу винесено американський і український прапори, які, під звуки американського і українського національних гимнів підніс на машт гол. касир УНС п. Роман Слободян. Імпрезу відкрив формально заступн. голови УНС адв. М. Пізнак, що був теж головою Фестинового Комітету. Відкриваючи імпрезу та представляючи приявних членів Гоступник голови УНС адв. М. Пізнак згадав, що наші поневолені брати на рідній українській землі напевно раділи би, якби могли бачити ці маси народу, зібрані свобідно на цьому чудовому „клаптику української землі", що ним названо Союзівку, та на якому так гордо повівають два великі символи волі: зоряний американський та синьо-жовтий український прапори.

Вшановують 40-річчя вимаршу УСС-ів

Гол. предс. УНС, п. Дмитро Галичин, вітаючи гостей від імені Головного Уряду Українського Народного Союзу, згадав насамперед, що цей фестин припадково відбувається в дні, в якому українці у вільних країнах усіх континентів згадують 40-річчя вимаршу першої сотні Українських Січових Стрільців до бою за волю України. З цієї нагоди, він, сам б. Усусус, закликав приявних вшанувати ці роковини та зокрема тих, що полягли в боях за волю України, хвилевою мовчанкою. В дальшому він звернув увагу, що цей Союзовий фестин є черговою імпрезою, цим разом товариською, призначеною для відзначення 60-річчя Українського Народного Союзу, справжнього „батька" українського зорганізованого життя в цій країні. Після величавої культурної імпрези в Карнеґі Гол в Ню Йорку ц. р. та опісля великої політичної маніфестації, яка відбулася з нагоди 23-ої конвенції УНС з початком червня у Вашинґтоні, столиці країни, ця чергова імпреза УНС та масова участь у ній громадянства свідчить про велике і всебічне значення УНС та його передову долю в нашому суспільстві. Закликом до дальшої праці в рямках і для УНС та через нього для українського народу і його визволення закінчив п. Галичин свій короткий привіт.

Оркестра знову відіграла маршові мелодії, а тисячні маси народу розсипались по великих просторах Союзівки, любуючись красою природи та подивляючи величні забудування і рідкісні вигоди цієї оселі. Чудова погода з ясним сонцем на безхмарому небі, перший подих незрівняної своєю красою осени серед природи і лісів, мелодії українських маршів і пісень, що їх постійно грала оркестра або передавано з плит через голосники, створювали чудовий настрій та дозволяли проводити час на дозвіллі.

Старокрайова програма фестину

Обідом або гарячою чи холодною перекусками, відповідно до бажання, обслуговували гостей простора їдальня в Гостинниці Союзівки та два окремо приготовані на фестин буфети. О год. 3-ій після полудня продовжувалася дальша програма фестину, цим разом вперше на цій землі приготована цілком на старокрайовий фестиновий зразок, із стовпом щастя, биттям горшків, перегонами в мішках та перегонами в їжі і тим подібними забавами, в яких бере участь та має нагоду забавитися сама публіка. Атракцією програми був виступ під вільним небом молодшої групи танцюристів „Україна" під проводом п-ні Вакад. Ентузіястичні оплески збирала ця група та її провідниця, а між танцюристами зокрема брати Гуттери, що хоч малі, але вславилися своїми численними виступами, включно з такими ж на телевізії. Черговою атракцією програми була „ворожка", ролю якої виконувала п-ні Квітка Стецюк, подивугідно разкриваючи таємниці особистих турбот і прагнень розбавлених гостей. Стовпи щастя, биття горшків, різні перегони тощо доповнювали програму та створювали чудову атмосферу для дозвілля.

Зустрічаються знайомі...

Інтересно було спостерігати, як тут і там кидались собі в обійми, часто зі сльозами в очах, жінки або довго і сердечно потрясали стисненими руками чоловіки. Це зустрічались на фестині знайомі, приятелі, рідні, односельчани, які в деяких випадках десятками років не бачились та про себе нічого не знали.

Гомін музики, веселий сміх, співи і розмови продовжувались до пізнього вечора, супроводжаючи щораз нові групи гостей, що автобусами та приватними автомобілями верталися назад до своїх місцевостей, з жалем покидаючи рідну громаду та рідну оселю.

Виставка видань УНС і УКК

Під час фестину була влаштована окрема виставка видань, переважно англомовних, Українського Народного Союзу та Українського Конґресового Комітету. Тисячі народу мали нагоду оглянути ці мовчазні, але якже багатомовні голосники української правди для англомовного світу. На виставці зібрано численні замовлення на поодинокі видання. Виставкою видань УКК займався д-р В. Вереш з п. В. Лондоном.

КОМУНІСТИ НЕ МОЖУТЬ ЗДОБУТИ ФОРМОЗИ — КАЖЕ ДОЛЛЕС

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР, ВЕРНУВШИСЬ З АЗІЇ, СУМНІВАЄТЬСЯ, ЧИ КОМУНІСТИ ЗААТАКУЮТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ КИТАЙЦІВ

Денвер. — Державний секретар Дж. Фостер Доллес, — який в неділю 12 ц. м. прилетів безпосередньо з своєї подорожі на Далекий Схід, куди він виїхав був після конференції 8-ми держав на Манілі, заявив, що він на підставі одержаних інформацій не вірить, щоб комуно-китайці заатакували в недалекому часі Формозу, або навіть лише острови Квімой. Він ствердив ще раз, що ЗДА надалі підтримують своє тверде рішення не віддати комуно-китайцям Формози й боронити її, для чого призначена передусім 7-ма американська морська фльота. Запитуваний кількакратно журналістами, чи ЗДА будуть боронити таксамо острови Квімой перед можливою комуністичною атакою, Доллес не дав ясної відповіди „так" чи „ні", але заявив що оборона Формози охоплює цілий комплекс питань стратегічної натури і що вирішний голос в цій справі мають військові чинники. Ці справи, мовляв, є предметом постійних міркувань. Він признав, що повна Крайова Рада Безпеки, на яку він поспішав до літньої резиденції президента Айзенгавера, буде займатися також ситуацією на Далекому Сході у зв'язку з напруженням між двома таборами китайців. На конкретний запит журналіста: „Чи ви сподіваєтесь, що можна буде оминути загальну війну на Далекому Сході", Доллес відповів: „Я сподіюсь". Від себе державний секретар додав, що він має глибоку надію, що З'єдинені Держави не будуть вплутані в будь-яку велику війну на Далекому Сході. В який спосіб військові чинники рішать боронити Формозу, так і буде: „Я послухаю їх поради". Остаточне рішення в цій справі залежить від Президента — закінчив свою пресову розмову державний секретар.

Тим часом стрілянина між національними китайцями, що бомбардують з літаків порт Амой і зосереджені при березі комуно-китайські пороми та легкі транспортні кораблі, а комуно-китайцями, що острілюють гарматнім вогнем два малі острови Квімой, продовжується. В останню суботу група міжнародних журналістів із країн Заходу відвідала Квімой. Тамошній національно-китайський командувач гостив їх обідом. Він пояснив, що від двох тижнів впало на Квімой коло 10,000 гарматніх стрілен, але здебільша на пісковатий беріг. На Квімой живе поверх 40,000 мешканців. Національні китайці признаються до втрати одного бомбардувальника.

Айзенгавер визначив обов'язки аґенцій на час ворожої атаки

Денвер, Колорадо. — Президент Айзенгавер затвердив обов'язки п'ятьох аґенцій на випадок ворожої атаки. І так: секретар рільництва керуватиме поборюванням намагань ворога біологічними і хемічними середниками шкодити тваринництву та сільському господарству. До секретаря рільництва належатиме також обов'язок контролювати гашення пожеж в сільських районах та постачання харчів заатакованим округам. Секретар торгівлі дбатиме про порядок на автострадах та міських вулицях після атаки. Секретар праці наглядатиме за тим, щоб Відділи Цивільної Оборони мали подостатком робітних сил на випадок потреби. Генеральний прокуратор відповідатиме за опіку над карними закладами та використанням в'язнів для потреб цивільної оборони. Директор Будівельної Адміністрації дбатиме про те, щоб після ворожої атаки якнайшвидше відбудувати пошкоджені мешкання та в міру потреби й можливости будувати нові приміщення в районах, де цього буде потрібно.

19 вбитих від гураґану Една

Ню Йорк, Н. Й. — Тропічний гураґан Една, який в суботу і в неділю перейшов вздовж східнього узбережжя ЗДА, спричинив смерть 19 осіб і зробив мільйонові шкоди, починаючи від Лонґ Айленду в стейті Ню Йорк, і кінчаючи північно-східнім стейтом ЗДА Мейн та канадійськими східніми провінціями. Крім стейту Ню Йорк, потерпіли від цього гураґану ще американські стейти Массачусетс і Мейн, а в Канаді провінція Нова Шотляндія. На півночі в Канаді гураґан Една натрапив на холодніше повітря і втратив свою силу, стаючи тільки звичайним вітром. Мільйонові шкоди від гураґану були на полях, бо одночасно падав зливний дощ, який пошкодив картоплям та збіжжям, що ще були на полі. Великі шкоди спричинив гураґан й на морі, понищивши багато кораблів.

В АМЕРИЦІ

● **Президент Айзенгавер**, хоч і перебуває тепер у літній своїй резиденції на відпочинку, все ж таки не має дійсного відпочинку, бо кожного дня приймає відвідувачів, між ними численних республіканських кандидатів на сенаторів та конґресменів. Навіть у неділі Айзенгавер буде зайнятий цілий день, бо буде присутній на нарадах Краєвої Ради Безпеки.

● **Сенаторові МекКарті** закидають 46 провин, які скомасовані в такі п'ять груп: образа Сенату й Сенатської Комісії; заохочування державних урядовців порушувати закон всупереч складеній присязі; користування секретними документами, якими ніхто не може користуватися без дозволу президента; образа окремих сенаторів та образа ґенерала Ралфа Цвікера.

● **На губернатора** Нюйоркського стейту після того, як Дюї відмовився кандидувати четвертий раз, кандидують від республікаців сенатор Ірвінґ Айвс, а від демократів бувший адміністратор Взаємної Допомоги Аверелл Ґарріман. Від демократів зголошують ще й конґресмена Френкліна Д. Рузвелта. Дюї передбачає, що переможцем вийде сенатор Айвс.

● **Генеральний прокуратор** Герберт Бравнелл сказав у промові на конвенції університетського Братства Дельта Ипсилон в Филаделфії, що комуністи у своїй діяльности в Америці головну увагу звертають на молодь, починаючи від дитячих садків, а кінчаючи на університетах.

● **Секретар рільництва** Езра Тефт Бенсон під час своєї першої виборчої промови в Айдаго Фоллс, Айдаго, заявив, що уряд ЗДА не може платити з державної скарбниці високі суми фармерам на підтримку цін на сільсько-господарські продукти. „Пливка" допомога фармерам, сказав Бенсон, спричиниться до добробуту фармерів і оздоровить та підсилить господарство.

● **Канадійський** прем'єр-міністер Луїс Ст. Лоран, промовляючи на відкритті французької виставки в Монтреалі, заявив, що повна і дійсна співпраця між державами можлива тільки тоді, коли буде вільна виміна валют. Франція ввезла до Канади в 1953 році товарів на суму 22 мільйонів долярів, а Канада до Франції на 32 мільйонів долярів.

УСК „ЛЕВИ" З ШІКАҐО ЗДОБУЛИ ФУТБОЛЬНИЙ ЧЕМПІОНАТ ЗДА І ЧАШУ У.Н.С.

Ню Йорк. — Власне в тому часі, як на Союзівці відбувався союзовий фестин, в Ню Йорку, на площі Стайнвей Овел в Асторії, відбулись рішальні змагання за футбольний чемпіонат ЗДА та за чашу Українського Народного Союзу. До фінальних змагань станули дві передові наші футбольні дружини: УАСТ „Левя" з Шікаґо і Український Спортовий Клюб з Ню Йорку. В цих змаганнях переміг УСК Ню Йорк вислідом 2:1 (0:1). Ворота для переможців здобули Банах з одинадцятки та Павлюк, а для „Левів" Куцан. Перші змагання в Шікаґо два тижні тому виграли „Леви" у відношенні 3:1 і через краще відношення воріт вони здобули футбольний чемпіонат ЗДА і чашу Українського Народного Союзу, яку вручить переможцям голова Українського Олімпійського Комітету д-р Е. Жарський, в асисті п. В. Сохана, що репрезентував УНС; та пп. Є. Геца і С. Конашевича, представників СУАСТ.

Чаша УНС — нагорода для переможців

Авторський вечір І. Керницького та М. Понеділка на Союзівці

Великий союзовий фестин на Союзівці в неділю, 12-го вересня, попередив в суботу, 11-го вересня, ввечорі авторський вечір відомих наших письменників - фейлетоністів Івана Керницького і Миколи Понеділка. Вечір відбувся в залі Клюбу і обидва автори відчитали кілька своїх творів, що їх гаряче оплескувала чисельно зібрана публіка, потверджуючи велику популярність цих двох наших мистців слова.

ЮВІЛЕЙНИЙ АПЕЛЬ УСС В НЮ ЙОРКУ

Ню Йорк, Н. Й. — 11 вересня відбувся Ювілейний Апель Нюйоркської Станиці Братства Українських Січових Стрільців згідно з закликом Головної Ради Братства УСС. Апель відбувся в залі Українського Народного Дому. До Апелю станули 34 бувші УСС'і. Точно в третій годині провідник станиці д-р В. Калина перевів Ювілейний Апель згідно з інструкціями Головної Ради Братства. Апелем зібрані УСС вшанували день вимаршу першої сотні Леґіону УСС на поле бою за Волю України, сорок років тому, згадали тих, що згинули в бою, в'язницях та померли в службі українському народові і прирекли служити тій Ідеї, для якої пішли в бій в 1914 році перші сотні УСС. Апель сфільмував кінооператор Григорій Мокляк. Після Апелю присутні співали стрілецьких пісень і згадували події з-перед 1914 року.

ЗДА скинуть атомову бомбу тільки в обороні волі — каже ген. Смит

Филаделфія, Па. — Державний підсекретар генерал Волтер Бедел Смит, промовляючи на святкуванні 15-річчя Міжнародної Електротехнічної Комісії в Филаделфії, заявив, що може надійти час, коли ЗДА мусітимуть скинути атомову бомбу, щоб охоронити волю. „ЗДА, сказав генерал Смит, не думають скидати свої атомові й водневі бомби на світ, бо хоч ми маємо багато турбот від цинічного й чортівського ворога, проте виразно стоїмо на своїх позиціях. Але в випадку небезпеки ми мусимо скористати з цієї зброї, щоб унеможливити агресію. Перед ЗДА стоїть тільки одна ціль — втримати світовий мир. Це вже не є таємницею, що атомова й воднева бомби допомогли досі втримати мир. Коли б наш ворог випродукував швидше від нас атомову бомбу, тоді напевно була б уже причина до неспокою".

Роберт Морфі виїхав до Европи у справі нового пакту

Вашингтон. — Державний підсекретар, Роберт Морфі, що часто виїздить в складних дипломатичних місіях, виїхав на коло два тижні до різних европейських столиць у зв'язку з невдачею Европейської Оборонної Спільноти і монтуванням нової системи західньо-европейської оборони з участю Західньої Німеччини і її відновлених 12 дивізій. Морфі поїде між іншим і до всіх тих країн, до яких вибрався в цій самій справі англійський міністер Іден. Ціллю Морфі є приготовити всі інформації, на підставі яких державний департамент прийняв би остаточне рішення, яким шляхом уможливити Західній Німеччині взяти участь в оборонній системі всього Заходу.

АДЕНАУЕР ПРОГРАВ ВИБОРИ В ШЛЕЗВІҐ-ГОЛЬШТАЙНІ

Бонн. — У частинних виборах з Західній Німеччині, а саме до краєвого сойму в північно - західній країні Шлезвіґ - Гольштайн, християнсько - демократична партія канцлера Аденауера потерпіла поразку у користь соціял - демократів. Християнські демократи, які в 1953 році дістали були в тій самій країні 636,570 голосів, в недільних виборах зібрали лише 384,874 голоси. Зате соціял - демократи, які поверх року тому мали 357,798 голосів, тепер дістали 396,067 голосів. У новому крайовому соймі, який складається з 69 послів, християнські демократи, які раніше мали безоглядну більшість, тепер матимуть із соціялістами по 25 мандатів, партія втікачів 10, вільні демократи 5 і місцева партія 4. Новий уряд мабуть створять знову християнські демократи, бльокуючись із партією втікачів і вільними демократами. Поразка християнських демократів в отих недільних виборах, які велись під знаком закордонно-політичних проблем, вказує на упадок престижу канцлера Аденауера у зв'язку з невдачею Европейської Оборонної Спільноти: Німеччина до цього часу не дістала, в оперті на Захід, з'єдинення, а Західня Німеччина зокрема не є все ще признана суверенною, ані не має дозволу озброїтись. Ці моменти використали соціялісти для своєї кампанії, що йшла під гаслом: об'єднання цілої Німеччини на першому місці! Лідер соціялістів Олленгауер заявив, що соціялістична партія є безсумнівно тепер найсильнішою політичною партією в Німеччині.

Захід відкинув совєтські ноти про нову конференцію

Вашинґтон. — Три західні держави відкинули дві совєтські ноти, які пропонували відбути спільну з СССР конференцію у справі „колективного пакту безпеки" для Европи, який мав би заступити Европейську Оборонну Спільноту й об'єднати Німеччину. Західньо - альянтська нота ствержує, що совєтські ноти не виказують найменшої зміни совєтської постави по суті і заявляє, що спільна конференція в справі замирення в Европі можлива була б тільки тоді, коли б СССР виказав зміну свого становища в справі Німеччини і звільнив Австрію та був готовий підписати з нею договір про самостійність і об'єднання всіх її теперішніх чотирох зон.

В СВІТІ

● **Двох американців**, братів, електротехніка й нафтовика, совєтська поліція стягнула з авта під Берліном і забрала з собою. Берлінську поліцію повідомив про це один німець, припадковий свідок цієї події, а американська влада устійнила у слідстві прізвища схоплених. Зідентифікувати їх допомогло число їхнього авта.

● **Шість чеських військових** літаків кілька хвилин кружляли над обширом Баварії, де відбувались маневри американського війська.

● **У Касаблянці в Марокко** якийсь мароккaнський терорист під'їхав ровером до французького поліціянта що керував вуличним рухом, вбив його з револьвера і втік.

● **Молока, мила і одягу** домагається директор Дитячого Фонду Об'єднаних Націй на обширі Південної Азії — для дітей і матерів в'єтнамських утікачів, що втекли з Півночі на Південь від комуністів. До цього часу є вже коло 700,000 таких утікачів. Дитячий Фонд ОН, що існує саме для таких харитативних цілей, має призначити для дітей північних в'єтнамців $167,000.

● **Вані Ноганна**, 20-літня автохтонка з племени Кікую в Кенії в Середній Африці, є першою жінкою, що її тамошній англійський суд засудив на смерть за убивство білої жінки в ході терористичної акції руху Мав-Мав. Англійський губернатор замінив їй кару смерти на досмертну в'язницю.

● **Сіям** хоче позбутися підозрілих китайців і тому всіх засудженців за будь-які провини депортує на Формозу. Представник національно-китайського уряду просив уряд Сіяму не робити Формозі таких „дарунків" і затримувати у себе китайців, які були довголітніми громадянами Сіяму.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75
В Джерзі Сіті і закордоном:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$12.00	One year	$12.00
На пів року	6.50	Six months	6.50
На три місяці	3.50	Three months	3.50

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

РІДНА МОВА

Давніми роками нагадували ми нашим батькам з початком кожного шкільного року, щоб старалися допомогти своїм дітям набути якнайвищу освіту, для їх власного і для загального добра. Той час уже минув і потреби такої пригадки тепер нема. Маємо ж сьогодні вже сотки тисяч тут роджених, що покінчили гайскул, а десятки тисяч, що вчились у каледжах. Але де вони? Чи бачимо їх в українському житті? Чи є вони в наших організаціях, чи навіть у наших Церквах? Чи читають нашу пресу, хоч би видавану англійською мовою? А прецінь якраз на них клали ми всі наші надії! Ми ж так хотіли, щоб вони вибилися в американському житті, сподіваючись, що таким робом скріпимо теж і наше становище в Америці і нашу допомогу визвольним змаганням українського народу. В такому наставленні ми закликали нашу молодь вивчати українську мову і ходити до наших парафіяльних вечірніх шкіл. А дбати про це було одним із головних завдань українських батьків.

Знаємо, як розвіялись наші мрії. Аж надто велике число нашого тут родженого покоління відмежувалось від нашого не тільки культурного, але навіть і церковного життя, не згадуючи вже про політичну ділянку. Це величезна для нас втрата. Та з якого боку не підходити б до цього сумного явища, треба таки ствердити, що брак доброї української школи в Америці був одним з тих великих недомагань, яке спричинило нам втрату великої маси наших власних дітей. Таке було в минулому. Але подібне може і тепер повторитись, і то навіть з дітьми новоприбулих. Це проблема, над якою треба дуже серйозно застановитись, поки час, себто, коли ще можна лихові зарадити.

Навіть старі українські школи в Америці, що їх вели дяковчителі, зробили багато добра. Всі ми знаємо їхні недомагання. Але чи молодь, яка була в хорах, що їх організували в новішій добі покійні Гайворонський чи Кошиць, не була та, що ходила до давніх вечірніх українських шкіл? Чи те саме не можна сказати про різні Ліґи Молоді, чи будь-яку іншу діяльність, яку проявляла тут роджена молодь? Отже навіть давні українські школи, чи українознавчі курси, не зважаючи на свої недомагання, таки мали в собі щось з українського духа, що залишав на молоді свій слід і втягав її пізніше в українське життя, хоч воно подекуди було бідне й нецікаве. Та що можна б осягнути сьогодні, коли пишаємось величавими шкільними будинками, коли маємо вже цілоденні школи і багато фахових учительських сил, коли ми потворили Шкільні Ради і маємо можливість влаштовувати різного роду, вищі й нижчі, українознавчі курси і т. п. Та чи це ми осягаємо?

Сумна й трагічна дійсність в Україні повинна нас опам'ятати, що такий стан, який є сьогодні з українською наукою в Америці, є — національним гріхом. Ми опинилися в такому положенні, що на рідношкільну тему не можна навіть спокійно й речево прилюдно дискутувати. Тому так виглядає, що ми хочемо себе припиненням дискусії задурити, що маємо справжні українські школи в Америці. Так, якби мури і шкільне устаткування рішали про українську школу, а не те українське, що дитина з тої школи виносить. Певний поступ є вже й на цім полі, але все таки він малий, коли думати про ту страшну добу, в якій живемо і яка так дуже вимагає мати поза Україною таки справжню українську школу.

Не зважаючи на цей незадовільний стан українського шкільництва в Америці, закликаємо наше громадянство таки користати з тих наших шкіл, що існують. Віримо в їх поправу. До того майже в кожному більшому скупченні українців є сьогодні добрі сили, що можуть вести українознавчі курси. Значить, не можна виправдувати себе тим, що нема де, чи до кого дитину післати. Є теж всюди можливість влаштовувати вищі вечірні курси, а тим самим доповнювати українознавство вищим знанням бодай тій частині недавно прибулої молоді, що добре володіє українською мовою. Не все пропало, як тільки поставимось хоч тепер до рідношкільної проблеми з щирим серцем і глибоким переконанням, що в цій ділянці, яка є для нас життєвою, не повинно бути в нас ніякого тертя та непорозумінь.

ПЕРЕДВИБОРЧА ПРОБЛЕМА

Загальна опінія закордоном така, що обидві американські партії, тобто Республіканська й Демократична, не мають основних розходжень і тому під час виборів головний предмет дискусії становить програма партії, ухвалена на останній крайовій конвенції. Ця програма залежна від хвилевих потреб нації, а також від партійного керівника.

Тому, що цьогорічні вибори припадають на час, коли не обирається президента, головною проблемою залишається в засаді програма з останніх „президентських" виборів.

Друга традиційна риска „серединних" виборів — це зменшення кількости конґресових представників партії при владі і зріст сили опозиції. Це ствердив віце-президент Ричард Ніксон на передвиборчому зібранні республіканських нотаблів у Синсинаті два тижні тому, кажучи: „Я думаю, що теперішні вибори незвичайно рівні щодо сили. Ми, республіканці, залишаємося позаду в Палаті, а справді рівні в Сенаті. Теперішній напрям іде проти партії при владі". Поки республіканська рада старших („кокос" — caucus) роз'їхалася по домах, вона мусіла призадуматися над безпосередньою передвиборчою проблемою, яку з'ясовано гаслом: „Адміністрація Айзенгавера повинна мати республіканський Конґрес, щоб здійснити започатковану вже республіканську програму миру, поступу й добробуту . . ."

Яку проблему виставлять демократи для конкуренції з республіканцями при виборах? Лідер демократів, Адлей Е. Стівенсон, промовляючи на „стодоляровім" обіді демократичних провідників стейту Пенсилвенії, що відбувся 8 вересня в Гарисбурґу, погодився з твердженням республіканців, головно державного секретаря Доллеса, що треба підтримати республіканську вимогу „обопартійности" в справі закордонної політики, одначе поставив питання: чому обопартійність має виходити тільки від демократів. Для вияснення цього питання він заявив: „Ми (демократи) виявляємо таку політику в практиці. Ми в неї віримо. Одначе, для кого і для яких справ маємо ми бути обопартійними? Чи маємо ми підтримувати закордонну політику Новленда (провідника республіканської сенатської більшости)? Чи може Доллеса? Чи Ніксона? А може політику Білого Дому? Якщо така існує, то можете бути певні, що вона матиме підтримку демократів, як взагалі майже кожна політика Білого Дому".

Хоч ці твердження Стівенсона поставлені в формі питання, вони містять важливу критику Республіканської партії, вказуючи на її розбіжності і незгідливість провідників, а водночас висловлюють пригадку, що демократи в минулому Конґресі в засаді підтримували програму президента Айзенгавера, приймаючи її за свою. З цього виходить, що головною передвиборчою проблемою в теперішніх виборах буде американська закордонна політика, а всі інші будуть відсунені на дальше місце.

Обговорюючи передвиборчу кампанію, Стівенсон поклав натиск на обов'язок Демократичної партії піднести цю політику „понад рівень очорнювання і гіркого прозивання", які то недостачі виявилися останніми місяцями.

Небезпеку роз'єднання в Республіканській партії обговорюють раз-у-раз самі республіканці. Вони свідомі того, що для перемоги при виборах треба й партійної дисципліни. Що більше, вони вказують, що вислід теперішніх виборів матиме рішальний вплив на наступні — „президентські" — вибори в 1956 році, до яких цьогорічні вибори є підготовою. Вони пригадують про потребу вироблення відповідної виборчої стратегії для запевнення перемоги в деяких стейтах, що їх республіканці вважають за „ключові". До таких стейтів належать в першу чергу: Ню Йорк, Огайо, Пенсилвенія й Ню Джерзі. Кожен із згаданих стейтів має своє окреме значення. Ню Йорк тому, що дає найбільшу кількість голосів у майбутній виборчій колеґії; Ню Джерзі тому, що звідти йде таврування республіканської стейтової влади, яка за часів губернатора Гофмана виявила повну нездарність і моральну невідповідальність; Пенсилвенія не тільки тому, що дає другу з черги кількість голосів у виборчій колеґії, але й тому, що це — традиційний республіканський стейт.

Стейт Огайо звертає на себе окрему увагу тим, що в ньому кандидатом на сенатора в імені республіканців виступає теперішній конґресмен Джордж Г. Бендер, який за часів сенатора Роберта Тефта гостро критикував ген. Айзенгавера, а тепер голосно заявляє, що він є конче потрібний для підтримки Айзенгаверової програми, яку ще недавно поборював. Якщо б в Огайо був вибраний сенатором демократ Тамес А. Борк, якого незвичайно популярний губернатор — демократ Ловші призначив сенатором на доповнення каденції після смерти Тефта, то в такому випадку республіканці втратили б традиційне становище сенатора.

Назагал, як з виявів партійних провідників, так і з коментарів преси, треба зробити висновок, що головна проблема при теперішніх виборах — це здобування партійних стратегічних позицій для підготови до наступних — президентських — виборів, не зважаючи на різнородні місцеві або районові економічні чи інші питання.

I. Світ

ДОЛЯ ЕМІҐРАЦІЇ В КИТАЇ

Подаємо в цій статті деякі перевірені відомості про долю української еміґрації в різних осередках Китаю.

Отже, в першій половині серпня 1945 р. в Харбіні життя було напружене й дуже не спокійне. Японці в останні дні щось довідалися про совєтську підпільну активність і перевели ряд арештів серед еміґрації. При цих арештах особливо потерпіли українці й татари, бо москалі, що працювали в манджурській поліції, при цій нагоді постаралися помститися на них. Серед арештованих були і П. Шевченко, бувший багатій та меценат, і багато молоді. Арештами проводив б. московський офіцер Боков і старшина політичного відділу поліції, хабарник Шанигін.

Але за кілька днів до вступу червоних військ більшість арештованих звільнено. Чимало японців, зокрема військових, не вірили в капітуляцію та повний розгром Японії і тому почали підготовляти декого до диверсійної праці під час можливої совєтської окупації. Не знаємо, однак, нічого більше про це.

За пару днів до повної катастрофи по місті понеслися чутки, що японці готовлять поїзд для евакуації чільних діячів еміґрації. Такий поїзд дійсно відійшов з Харбіну на південь і встиг дістатися до Тяньзіну в Північному Китаї. Пізніше, вже після совєтської окупації, окремі особи, діставлися до Мукдену, а звідти ще далі на південь. В цьому поїзді приїхали до Тяньзіну й майже всі головачі московської фашистської організації. На початку 1946 р., під впливом єпископа Віктора, голови московської православної Церкви, що визнав Совєти, ці фашисти на чолі з К. Родзаєвським та іншими, пішли до совєтського консуляту просити права повернення на „родину". Це їм дозволили. Родзаєвського пізніше розстріляли разом з отаманом Семьоновим та І. Михайловим, б. міністром сибірського уряду.

Червоні окупували Манджурію майже без всякого спротиву, бо Квантунська армія дістала імператорський наказ скапітулювати. Це перший раз в історії Японії капітулювало японське військо. В деяких місцях старшини на власну руку ставили спротив, але це були тільки окремі епізоди.

У перші дні окупації арештувань в Харбіні майже не провадилося. Масові арешти почалися з прибуттям МВД. А тим часом московська салдатня розпочала свої грабіжницькі операції.

Пограбування Манджурії переведено було кількома операціями. Військові інженерські частини почали розбирати та вивозити фабричне устаткування та ін. Про це вже багато писалося зокрема після закінчення праці американської комісії на чолі з Паувелом. Тоді забрано не тільки важливі військові машини та приладдя, але цілі фабрики, включно з вікнами та дерев'яними підлогами. Старшини та вояки червоної армії заходили в склепи і „купували" все, що трапляюсь на око, платячи безвартісними „окупаційними долярами", на яких було видруковано: „тимчасовий грошовий знак Червоної Армії". Коли ж власники склепів протестували, окупанти витягали револьвери або загрожували арештом за „контрреволюцію". Вечорами зграї озброєних військовиків нишпорили по місті та вдиралися до приватних мешкань, переводячи „труси" та відбираючи годинники, гроші, обручки і насилуючи жінок. Для толерованих окупаційною владою „бандитів" не існувало ні брам, ні парканів і ніяких загорож. До одного мешкання прийшов удень з автоматом в руках, совєтський вояк і почав грабунок. Одна з жінок, що була в цьому мешканні кинулася до нього, вхопила його автомат і почала лаяти його, а друга жінка вискочила з хати і побігла на поліцію. Прийшов патруль і того вояка забрав. Але здебільшого грабунки проходили для бандитів безкарно.

За час совєтської окупації вивезено до СССР понад 12 тисяч еміґрантів, здебільшого чоловіків. Не було родини, з якої когось не забрали. Вивозили не відразу, а хвилями, між якими минало по два-три тижні. Хапали також на вулицях, як це сталося з Микуличем, був. членом СУМ'у. З українських діячів тоді депортували В. Кушніренка, Павла Яхна, Петра Марчишина, б. українського міністра в уряді Далекосхідньої Республіки, голову управи Української Колонії в Манджурії інж. О. Вітковського, активного діяча молоді Ф. Богдана, братів Гайдуків та ін. Вивезли також знаного інж. В. Кулябка-Корецького, б. міністра пошти гетьманського уряду в Києві, що його наставили були японці „головою" української колонії та адміністратором УНДому в Харбіні. Його господарювання, як колись ми вже згадували, коштувало українцям багато. Але цікаве те, що Кулябко-Корецький повернувся з Приморщини, куди його вислали, і тепер „працює" на китайсько-східній залізниці. Його вважають провокатором.

Масових депортацій зазнала також тюрко-татарська колонія в Харбіні, Хайларі та Мукдені.

В українській церкві від 1945 р. не правилося Богослужень українською мовою, бо її настоятель о. М. Труфанів помер, а його сина, перед тим висвяченого вивезли до „раю".

З відходом червоної армії в країні наступив певний „спокій", якщо так можна говорити про життя в комуністичних умовинах. На залізниці та в різних установах почали урядувати місцеві совєтські громадяни та нові люди, що потроху приїздили „звідти". Для цих же таки совєтських громадян відкрито кооперативи.

Еміґрації різних національностей, головне жінки та діти, опинилися у дивних обставинах. Їх ніхто не чіпав, але ніхто й не опікувався ними. Хто зумів торгувати — торгував, працював у китайців або виконував якусь іншу працю, але більшість бідувала. В місті не було електрики, бо машини вивезли.

Взимі не було палива, бо вугілля та дрова не довозили, і в маленьких пічках палили полову, лушпиння та солому, що їх діставали від китайців. Для освітлення завели каганці з соєвою олією.

Від 1949 р. умовини життя трохи покращали, бо з'явилась можливість щось заробляти. Часом чули, що того чи іншого депортували, але траплялося це рідко, бо вся влада опинилася тепер у китайських комуністів, яких еміґранти не цікавили. В 1951 р. поширилась вістка про те, що можна виїхати з Китаю закордон і що деякі добродійні організації в цій справі допомагають. Кожний почав клопотатися про виїзд.

Але одержання дозволу на виїзд ще не означало кінець поневіряння, — потрібні були ще гроші на подорож. Але все ж таки тисячам осіб вдалося виїхати. Як пише кореспондент з Шангаю (див. „Ню Йорк Таймс" з 8. 28. 54), цим людям дозволялося взяти з собою: одну унцію золота, 25 унцій срібла, пів карата діяманта й 30 ам. долярів . . . Але хто їх мав після трусів, грабунків та конфіскати?

Діти еміґрантів не мали де вчитися, бо старі еміґраційні школи закрито, а в совєтські та китайські школи їх не приймали. Церкви закривалися з-за браку священиків та засобів на їх утримання. На чолі московської православної єпархії став єпископ Нестор, що „визнав" московського патріярха. Але в 1951 році його разом з свящ. о. Герасимовим та іншими несподівано вивезли.

Навесні цього року почали кружляти чутки, що „незабаром будуть вивозити до „раю" всіх без вийнятку. Життя в містах для еміґрації стало нестерпним. Прокидаючись в ліжку ранком, кожний дякував Богові: „Слава Тобі Боже, що показав нам світ!"

В Шангаї, як і в інших осередках еміґрації оголосили, що всі особи, які не мають постійної праці і не можуть самі виїхати, мусять зареєструватися в совєтських консулятах і „просити", щоб їх вивезли на „родину". Останній речинець реєстрації для Шангаю встановлено на кінець жовтня.

Ще один цікавий факт з часу окупації Харбіну большевиками. У харбінській поліції працювало кілька сот москалів, здебільшого бувших військовиків. Після окупації їм заявили, що вони можуть залишатися на своїх мешканнях і не зобовязані здавати поліційних одностроїв, бо „ще будуть працювати". За пару місяців їх усіх покликали до головного управління поліції. Тут їх оточили емведисти і повели на стацію, де вже чекав на них поїзд, що мав перевезти їх на „родину".

Далекий Схід ще не закінчив свого бурхливого життя, але еміґрація там знищена доценту, після майже тридцятилітнього існування.

ВИКОРИСТАЙМО НАГОДУ!

Не раз доводиться чути нарікання на те, які обмежені можливості студій в галузі українiстики навіть у найбільших і найкращих американських високих школах, як мало уваги присвячують програми американських університетів студіям українознавства в порівнянні хоч би з вивченням проблем деяких менших слов'янських народів.

На щастя, в цьому відношенні, як, зрештою, і в багатьох інших ділянках життя, можна в останньому часі відмітити деякий, хай покищо повільний, поступ. І так, тоді як студії українiстики в Колумбійському університеті зводились ще недавно до одного-двох курсів, тепер програма передбачає вже 5, з яких два в галузі української мови (Slavic Philology 108, Ukrainian 21-22), а в ділянці української літератури (Ukrainian 102, Ukrainian 301, Ukrainian 201).

Йде тепер про те, щоб за всяку ціну утримати, а то й добитися дальшого поширення програми студій українських предметів в одному з найбільших та найстарших американських університетів. Залежатиме це значною мірою від того, чи намічені в програмі на новий 1954/55 рік курси знайдуть належне зацікавлення та відповідну кількість студентів. Тільки тоді можна буде добиватись дальшого збільшення кількости курсів з українiстики у відділі слов'янської філології Колумбійського університету та визнання української мови й літератури предметами спеціялізації для студентів, що працюють для здобуття наукових ступенів у галузі слов'янської філології. Тільки в тому випадку можна буде піднести деякі проблеми, що трактуються сьогодні зовсім для нас незадовільно: поставити на правильний шлях інтерпретацію певних моментів із старої літератури, яку тепер викладають в рамках „старої російської літератури", порушити певні питання у зв'язку з викладанням курсу про Гоголя, тощо. Коли такими речами зацікавляться студенти і відповідно їх опрацюють, тоді легше знайдеться в американському науковому світі належне місце для українiстики.

Якщо знайдеться достатня кількість студентів, що зацікавилися б студіями в галузі українознавства, тоді можна було б легко добитись і значного поповнення українського книжкового фонду, як у бібліотеці Колумбійського університету, так і в Публічній бібліотеці. Багато чого можна дістати і треба дістати для тих бібліотек, що репрезентують українську культуру перед американцями, які мають таке чи інакше відношення до неї.

А втім, про значення цієї справи не доводиться багато говорити. Важливість проблеми ясна. Виникає тільки питання, як допомогти в утриманні й поширенні програми українiстики в Колумбійському університеті?

Слово тут, безперечно, в першу чергу, за нашим студентством і, зокрема, нашими студентами Колумбійського університету, що повинні вважати за свій обов'язок взяти, принаймні, один курс з українознавства, який буде їм зарахований, як кредитовий предмет. А вже просто необхідні такі курси для тих наших студентів, які мали лише обмежену можливість, або й зовсім не мали змоги вивчати української мови й літератури в середній школі.

Багато могли б допомогти і наші студентські організації. Їхнім завданням було б, передусім, подбати про те, щоб знайти людей, зацікавлених у вивченні української мови й літератури, та відповідно їх поінформувати.

Але допомогти в утриманні й поширенні програми українiстики в Колумбійському університеті можуть не тільки студенти та студентські організації, — потрібна підтримка наших громадських інституцій і всього нашого суспільства. Справа в тому, що є американці, які працюють в галузі українiстики, і треба їм допомогти. Знайшлися б і американські студенти, які радо почали б вивчати українську мову і літературу, коли б їм дати матеріяльну допомогу. Такі люди принесли б велику користь для нас, поширили б знання про Україну серед американців, пригалися б і для виконання навіть таких практичних завдань, як хоч би перекладання з української мови на англійську, в чому відчувається сьогодні пекуча потреба.

Отже, треба створити відповідний стипендійний фонд для цієї мети (до речі, на покриття оплати одного курсу для одного студента потрібно всього 75 долярів на семестер).

Трапляється добра нагода розбудувати програму студій української мови й літератури в одному з найвидатніших центрів американського наукового світу. Тож використаймо цю нагоду як слід!

Заінтересованих в цій справі просимо звертатись до Голови Клюбу, на адресу: Mr. K. Warwariv, 9 West 97th Street, New York 25, N. Y.

Управа Українського Клюбу при Колумбійському Університеті

Книжка й часопис — найнеобхідніші речі в домі культурної родини.

ДОМАГАЄТЬСЯ ТІСНІШОЇ ЄДНОСТИ ЗАХІДНЬОЇ ПІВКУЛІ

Торонто, Канада. — Голова Дирекції Нюйоркської Електрівні Роберт Мозес промовляв на обіді Крайових Канадійських Виставових Директорів і заявив, що Канада і ЗДА „повинні звернути більшу увагу на своїх сусідів із Західньої Півкулі", в якій є твердині і арсенал демократії. Канада і ЗДА мають, сказав Мозес, великі господарські ресурси і вони повинні відіграти вирішну ролю в Західній Півкулі.

„Чура", стрілець УПА

ЧЕРЕЗ ДОЛИНУ СМЕРТИ

(Розділ із книги споминів учасників рейду УПА в 1947 р., що готується до друку)

(1)

В осінні, дощові дні 1946 року, в карпатському лісі, званому Кам'яний Верх, кватирувала сотня командира Бродича та три боївки: Грізного, Смирного і Сокола.

Розташовані були в таборовому порядку, по чотах на чотири роги, посередині почет і команданти окремих боївок. Всі сиділи в колибах, т. зв. [illegible]. Колиби були зроблені з чатиння, тільки для замаскування наметів, зроблених із стрілецьких „палаток", що крилися під чатинням і де можна було хоч трохи схоронитися від дощів, що падали вкупі з снігом уже два тижні, гартуючи стрілецьке біле тіло.

Саме перед кількома тижнями сотня к-ра Бродича звела бій з [illegible] поляками на Кичері, під Брунарами, і тепер спеціяльні червоні війська сильно слідкували за повстанцями. А що зближалася зима та й скупо було з муніцією, то виникла потреба підібрати місце на зимові кватири. Отже саме тоді командир Вродич і команданти окремих боївок обговорювали дуже важливі справи, зв'язані із зимівлею.

Щоб у такий відповідальний час не зводити непотрібних боїв, ми не палили вогню, щоб себе не розконспірувати. Друзі гріли себе розповіданнями споминів і чищенням зброї, яку, під час поганої погоди, треба було особливо берегти.

Табір був обставлений стійками із трьох стрільців кожна, на 250 метрів одна від одної, озброєних в кулемет. Крім того стояли ще по два „підслухи", 300 метрів один від одного, висунені трохи далі поза стійку. Якщо підслуховий запримітив щось підозріле, негайно повідомляв стійку: як було можливе маскування, то підбігав сам, а коли ні, то давав умовлений знак.

На одній з таких стійок був кулеметчик Балянс, а з ним два його амуніційні. Друг Балянс розставив тяжкий кулемет у відповідному місці, а вмів обходитися з ним дуже ретельно та й сам був такий сильний, що не раз просто з рук сіяв ним, як треба було. Падав сильний дощ, але Балянс накрив палаткою свого кулемета, а сам стояв на дощі, що з шапки стікав за шию, а там по спині, аж до чобіт, але й у чоботях не затримувався, бо вони були подерті, то вода витікала з них, а наш друг тільки хвицав собі ногою, аж краплі води розскакувались, ніби кулі з його кулемета. Друг Балянс тільки підсміхався вдоволений, що на його ремесло дощ не паде, що буде певне, не відкажеться і не затнеться, коли прийде наказ стріляти.

А повстанське тіло було гартоване, йому дощ не шкодив.

Аж тут підбігає підслуховий і каже, що з віддалі пів кілометра наближається якесь військо. Балянс потягнув зараз замок, чи не „заспав", і чекає. Стійка зголосила командирові. Командир дав наказ гострого поготівля, а стійкам наказав не зачіпати їх, якщо вони не йдуть розстрільною, а тільки переходять. Коли ж ідуть прямо на наш табір — сипнути вогнем.

Кулеметчик Баллянс і двоє стрільців тримають зброю на поготівлі, слідкують за рухами ворога. На віддалі яких 50-100 метрів колона війська скрутила в інший бік: так і видно було, що поляки не знають нічого про наш табір. Друзі змінили стійки, а Балянс розповідав потім, як то у нього кров у жилах била, коли побачив ворога так близько, маючи таке прекрасне поле обстрілу! Вже хотів посіяти по поляках, тільки ланковий затримав його, запримітивши, що вони скручують в іншу сторону. Командир не хотів тоді зводити боїв, щоб не мати непотрібних втрат, а ще більше, щоб не мати ранених, з якими в тому часі важко було возитись.

У міжчасі командири Вродич і Смирний підбирали друзів, що мали притранспортувати муніцію, змагазиновану раніше в т. зв. „Дукля-пас". Туди вела тільки одна дорога, яку завжди стерегли, спочатку большевики, потім поляки. Малій групі людей перехід був неможливий, та й взагалі без бою неможливо було туди пробитися. А всі довколичні поля і ліси, вздовж Словаччини, були густо заміновані ще від війни. Червоноармійці пробували розмінувати це страшне поле, але сітка мін була така поплутана, що вибило багато війська і без жадного успіху. Червоні так лишили ці мінові поля на пам'ятку полякам, по втраті кількох сот людей. Потім прийшов з Польщі спеціяльний відділ мінометчиків, що забрався до розмінування терену, але мав таке саме щастя, як його попередники. В короткому часі половину з них вибили міни, решта вернулася додому. Тоді й всі ті поля обтягнено кільчастим дротом і скрізь розставлено урядові, червоні таблиці, з осторогою, що терен замінований, а перехід заборонений.

Може для когось він і був заборонений, але не для нас, повстанців, що мусіли переходити це поле смерти майже щоночі. Але ми тут мали свою тайну дорогу, що її вдалося відкрити другові Орестові, за очевидною Божою допомогою.

Ще з весни 1946 року друг Орест занедужав на запалення суглобів і ще на якусь шлункову недугу. Так змарнів, неборак, що жалко було на нього дивитися. Він не міг довше лишатися з боївкою команданта Смирного і його віддали на відпочинок до одної родини, що погодилася переховати хворого у викопаній під пічю криївці. Щодругий вечір мала приходити до нього одна з повстанських санітарок давати йому заштрики, тощо. Часом приносила йому дещо почитати, щоб не скучав у тій самітній норі.

Ігор Совевицький,

НАПЕРЕДОДНІ „ІСХОДУ"

(Присвячую зустрічі останнього річника абітурієнтів колишньої Академічної Гімназії у Львові).

[(2)]

Ще якслід не відгомоніла гімназійна коляда, як появилися вістки, що з уваги на воєнні події, реченець матури буде приспішений. І справді: фронтова лінія пересувалася зі сходу все дальше на захід; німецьке військо, „скорочуючи фронт", відступало „успішно" перед наступом большевиків. У вечірніх годинах на вулицях міста панувала тишина, лиш час до часу темряву ночі пронизували світла прожекторів: це протилетунська сторожа шукала за ворожими літаками.

За шкільними зайняттями час швидко проминав. На годинах в клясі вчителі квапилися з матеріялом. Такий поспіх, зв'язаний з проробкою нового матеріялу та повторенням цілих партій з попередніх курсів навчання, поставив нас перед важкою пробою. Треба було добре закасати рукави, щоб потуратн крокові.

Накінець обіжник проголосив нам реченець матури. Перед її обличчям почуття відповідальности і самокритики осягнули свій клімакс. Щераз з нервовим хвилюванням прийшлося перекинути записки, бо здавалося, що ми якслід ще не приготовані, тільки де-не-де в тумані проблискували вогники основних відомостей, а решта ширяла у вакуум — порожнечі.

Перші „квадранси" письмової матури прозвучали в дивній контемпляції в пошукуванні за рятівничими причілками поданих тем. Але згодом густі хмари розвіялись, випливши на чисте плесо тематичного опрацювання, ми хотіли писати й писати. Та ба, обмежений час закрив окладинки бажання.

Усна матура відбулася впродовж одного дня в чужому будинку. Довгими коридорами вовтузилися постаті кандидатів, усі в темних убраннях. Стукаючи в двері, заходили в прибрані кляси і з обличчям серафичської покори зголошувалися перед комісією. Окрім українців-професорів в іспитовій комісії засідали представники німецького шкільництва, що активно вмішувалися додатковими питаннями в хід дії. Отож ті питання мусіли дивним-дивом пробиватися через густий частокіл різних перешкід, поки відповіді здужали якслід оформитися.

Незабаром, після роздачі матуральних свідоцтв та спільної фото-світлини на Академічній вулиці, кинувши гасло зустрічі за десять років у Львові під Віденською Кавернею, ми стали перед важливою ділемою: залишатися на місці чи виїхати з еміграцією на Захід. Було нас у клясі 34. Чимало товаришів шкільної лавки вступило в ряди Української Дивізії, інші пошукали захисту в зелених лісах, дехто залишився у Львові, і тільки невеличка горстка опинилася на еміграції,

Розділила нас лукава доля; ми розбрилися далеко по-за межі рідного краю. Втомлені тернистою дорогою скитання по зруйнованій Европі, поселилися в нових землях. З незагоєними ранами національної трагедії принесли з собою в серці іскри надії та незламної віри в переможний поворот на Батьківщину. А покищо розбиваємо шатра суспільно-національного життя, тільки часами туга стисне серце за ароматом запашної рідної землиці.

Крутими серпентинами в'ється доріженька вгору. Сидиш собі в повозі, а коні білогриві мчать стрілою на хмаринках в простори. Вже й сонце піднялось високо, а ти й не згадав, що пора вже взятися за діло. Часами, як стомлюся, розгорнуся вигідно і на Пеґаса крилах фантазію мережу, аж гульк... час стукає у мої брами. Моторошно якось стало і зима по шкурі одгула. Ой, Боженьку мій милий, невже ж це десять років, а я ще діла не почав. Голодним вовком кинувся довкруги себе... а коники біжать, минаючи золоті колони весен щебетливих. І з жахом я став перед маривом обличчя Кроноса — часу.

Гай, гай. Було добре говорити про зустріч десять років тому. Тепер вони за нами. Ось приготовляємося до З'їзду, але, на жаль, не всі ми візьмемо в ньому участь; лиха доля не дозволяє навіть зійтися разом.

Ото ж на Зустрічі злинемо на хмаринках спогадів у недавно ще минулі дні, дні, що пройшли в ясних та щасливих тонаціях спільного побуту; спом'янемо Товаришів шкільної лавки, що їх доля вирвала з наших рядів; в дружній атмосфері згадаємо разом пережиті події, що вкрилися інеєм забуття; поділимося досягненнями за час останньої декади; піднесемо тост на здоров'я і довгі літа наших Дорогих Професорів та спільною молитвою прохатимемо Всевишнього за краще завтра нашої України.

(Закінчення)

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Сиракюз, Н. Й.

Відкриття кругольні при Українськім Народнім Домі.

В неділю, 29-го серпня 1954 р. відбулося урочисте відкриття кругольні при Українськім Народнім Домі в Сиракюз, Н. Й.

Для членів Укр. Нар. Дому це відкриття було справжнім святом, бо сповнилася їх мрія, яку леліли в своїх душах упродовж кількох років, а головно від часу поселення скитальців у цьому місті. О год 3-ій пополудні вхід будинку був заповнений українським громадянством міста Сиракюз, що з задоволенням придивлялись акті посвячення, якого довершив парох о. Середович в асисті о. Вабяка й о. Смика. Після посвячення дому й вложення списка фундаторів-жертводавців до угольного каменя, голова У. Н. Д. п. І. Пігуляк, разом з посадником міста п. Д. Мітта, перетяли ленти і відчинили вхід до кругольні. При відкритті мейор Д. Мітт повітав новий здобуток спорту в Сиракюз та виголосив ґратуляції українській громаді. Після промови мейора промовляли голова У. Н. Д. п. І. Пігуляк і його заступник п. В. Флісак. Оба промовці дякували українському громадянству, а особливо членам У. Н. Д., за їх моральну й матеріяльну допомогу. Після остаточного відкриття і оглядин кругольні, відбувся бенкет в залі УНД, на якому крім українського громадянства, були також присутні визначні представники міста та два представники уряду стейту Ню Йорк з Албані, Н. Й. Під час бенкету були привіти і промови від видатних діячів міста, які гарно висловлювались про українську громаду і всіх українців взагалі.

Під кінець слід підкреслити, що Український Народний Дім в Сиракюзах можна зачислити до цих Українських Домів в Америці, що мають за собою великі заслуги в справі духово-морального й фізичного збереження нашої національної спільноти, яка в наслідок невідрадних соціяльно-політичних умовин на Рідній Землі мусіла еміґрувати за океан і шукати на вільній землі Америки кращого та вільного життя. Український Народний Дім в Сиракюзах вже 21 рік працює для добра своєї громади. І так, мурашиною працею протягом цих років, жертвенністю та відданістю громадській справі, громадяни міста Сиракюз збагатили свій Національний Український Народний Дім ще однією будівлею, що буде служити нашій молоді в плеканні спортового й культурного життя.

О. Граб.

УНРАДА ПРО ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ СССР

Пресовий Бюлетень Українського Інформаційного Бюра, що є офіціозом ВО УНРади, подає такі інформації та коментарі про українську участь у працях піддержуваного Американським Комітетом Інституту Вивчення Історії і Культури СССР:

Засновано цей Інститут в 1950 році. В Інституті донедавна повними господарями були росіяни. Наукові діячі неросійських народів СССР не мали туди доступу, а коли хтось пробував туди дістатись, то він натикався на такі перепони, що їх не міг сам подолати. Російські наукові кола й технічні службовці використовували значні матеріяльні засоби, що їх приділював АКВВ для дослідчої роботи, але ту роботу провадили по лінії російських імперіяльних інтересів, іґноруючи інтереси неросійських народів СССР та їх національно-визвольні рухи.

Таким станом речей не були вдоволені самі американці, не кажучи вже про еміграцію поневолених народів СССР, наукові кола якої довго й марно доводили шкідливість підтримки одної національної групи. Правда, були спроби американських діячів притягнути поодиноких науковців до Інституту з інших національностей, але ніхто з них не бажав включитися без ґрунтовних змін у структурі самого Інституту та напрямку його дослідчої роботи, а найголовніше, з причин неґативного ставлення російської групи до національно-визвольних рухів поневолених народів СССР.

Але створення фронту неросійських народів СССР, що настало після організації Паризького Бльоку, та одностайні його виступи на міжнародньому форумі змусили АКВВ числитися з цією реальною силою, що в майбутньому введе в дію великі потенціяльні сили, тепер сковані большевицьким режимом в країнах тих народів.

Восени минулого року адм. Л. Стівенс звернувся листом до національних центрів, об'єднаних у Паризькому Бльоці, з пропозицією висловити свої думки з приводу включення до Інституту наукових діячів неросійських народів. Саме тоді відбувалися засідання представників груп Паризького Бльоку й на цьому засіданні було ствердкено, що організація тодішнього Інституту й напрямок його роботи не дають підстав до співпраці. Тоді була покликана Комісія для ведення переговорів з Американським Комітетом в справі реорганізації Інституту та вироблення передумов, при яких національні центри могли б рекомендувати своїм науковим діячам іти на співпрацю з Інститутом. Комісія складалася та була оформлена так: голова — С. Довгаль (Україна), Барасбі Байтуґан (Півн. Кавказ), С. Кабиш (Білорусь), А. Кордзая (Грузія), Мустафа Валі (Ідель-Урал), Бердімурат Аман (Туркестан), С. Торосіян (Вірменія).

Відразу у м. вересні Комісія приступила до праці, відбуваючи майже щотижня свої засідання. Питання стояли так: 1) Запропонувати АКВВ реорганізувати Інститут на основі створення національних секцій, що їх склали б наукові діячі поодиноких народів, з тим, щоб секції були пов'язані між собою спорадичними науковими конференціями, що їх би скликали для обміркування наукових проблем та для вислухання доповідей. Або 2) — Запропонувати АКВВ підтримати створення окремого Інституту у складі наукових діячів неросійських народів. Або 3) — Запропонувати АКВВ реорганізувати існуючий Інститут так, щоб на чолі його стояла Наукова Рада, складена з наукових діячів різних народів СССР. Всі інші зміни в структурі цього Інституту в дусі пошанування національних прав кожного народу і його культури й науки мала б перевести Наукова Рада, яка стоятиме на сторожі інтересів і прав кожної національної групи.

Насамперед усі ці внески були узгіднені в Комісії, а через представників згаданих національних груп узгіднені з їхніми національними центрами. Праця Комісії була затяжна й потребувала довгого часу, бо національні центри перебувають у різних країнах, а потім узгіднені погляди треба було представити АКВВ та довести їх слушність.

Всі три форми організації Інституту по-черзі були запропоновані представникам АКВВ при Інституті проф. В. Валлісові та його помішникові м-рові Александрові. Після довготривалих переговорів, що їх провадив С. Довгаль з доручення Комісії, тільки в грудні м. р. американська сторона почала схилятися до внесків про реорганізацію Інституту на основі третьої пропозиції, що її наводимо вище. Підготовчу роботу треба було починати з доповнень та змін статуту Інституту, матеріялом до тих змін були устійнені домовлення з представниками АКВВ проф. В. Валлісом та п. Александром. Ті домовлення були такі: а) Інститут має бути реорганізований так, що на чолі його стоятиме Наукова Рада, складена з наукових діячів народів СССР. До її компетенції належатиме: а) керування всією науковою роботою Інституту та добір, прийняття й виключення членів і наукових співробітників, як також виготовлення бюджету наукового сектору Інституту; б) Склад Наукової Ради має бути такий, щоб були заступлені всі національні групи наукових діячів; в) Прийняття й редаґування всіх наукових видань Інституту й приділення стипендій тим дослідникам, які погодяться взяти теми для виготовлення монографій з ділянок економіки, права, історії, тощо: г) Дирекції Інституту приділялося полагодження адміністративних, господарських, фінансових, технічно-видавничих та судових справ, і в тих ділянках своєї праці вона мала порозуміватися з Науковою Радою. Дирекція має бути складена з представників різних національностей з тим, що директором міг бути росіянин, його заступником українець, а науковим секретарем хтось з інших національних груп; ґ) Наукову Раду й дирекцію обирає щорічна Асамблея Інституту; д) Бібліотеку Інституту належить доповнити науковою літературою в мовах всіх національностей; е) Службовий і технічний персонал Інституту — доповнити відповідними кваліфікованими силами з неросійських народів. Це — найголовніші точки домовлення, що сталося до кінця минулого року.

Як запоруку того, що АКВВ піде на таку реорганізацію Інституту, на пропозицію представника груп Паризького Бльоку С. Довгаля, АКВВ через проф. В. Балліса має відразу покликати Наукову Раду в складі семи осіб і з них двох росіян, двох українців, одного білоруса, одного туркестанця й одного грузина. Всі ці заходи й внески були узгіднені з Виконавчим Органом та з представниками інших членів Паризького Бльоку.

Коли ця справа була підготована попередніми переговорами, необхідно було ознайомити із заходами Паризького Бльоку кола наукових діячів різних національностей і в тім українських. В січні — липні 1954 р. відбулося кілька нарад чільних представників українських наукових установ при участі проф. І. Мірчука (Ректора Українського Вільного Університету), проф. Я. Вакуленко (Проректора Українського Технічно-Господарського Інституту), проф. П. Курінного (Голови ВУАН в Німеччині) й проф. В. Кубійовича (Генерального Секретаря НТШ) й від Виконавчого Органу доц. інж. С. Довгаля. На нарадах заслухано інформації про попередні переговори та про готовість представників АКВВ перевести реорганізацію Інституту й про покликання Наукової Ради. На тих нарадах визначено представників до Наукової Ради в особах проф. В. Кубійовича й проф. Я. Вакуленка та обмірковано проєкт статуту, що його запропонують на ухвалу майбутній Асамблеї членів Інституту, та розглянули цілий ряд практичних внесків, серед них програму і склад доповідачів та учасників Наукової Конференції й Асамблеї, як також список кандидатів на стипендії, тощо.

В лютому 1954 року проф. В. Балліс покликав Наукову Раду, до якої ввійшли від української групи наукових діячів два згадані представники. В порозумінні і в співдії з ними й далі провадив переговори з американською стороною С. Довгаль, і в усіх тих справах було досягнено згоди. Але наприкінці м. червня ц. р., перед скликанням Наукової Конференції та Асамблеї, з'явилися познаки того, що деякі з наших внесків представники АКВВ подекуди змінили й інакше їх трактують, як було домовлено, зокрема були інакше сформульовані ті частини, в яких визначалася компетенція Наукової Ради Інституту. Запобігаючи небажаним наслідкам тієї однобічної зміни, представник Виконавчого Органу УНРади С. Довгаль 2. 7. 54 скликав нараду чільних представників українських наукових установ та Паризького Бльоку й запросив представників АКВВ проф. В. Балліса, м-ра Александра, м-ра Пенара й Д. Гольштайна, щоб остаточно устійнити зміст проєкту статуту та склад учасників Асаблеї. Спірні питання були на цій нараді полагоджені й розходження усунені, тому наукові діячі неросійських народів погодилися брати участь в Науковій Конференції 4—8 липня ц. р. в Тутціні́у.

На ту Наукову Конференцію було запрошено 36 українців (з них прибуло 28), понад 20 інших неросійських учених з народів СССР (білорусів, грузинів, вірмен, азербайджанців, туркестанців і татар, а загалом було учасників конференції понад 150 осіб, з того чимало американців, німців, французів, поляків, англійців, австрійців, італійців та ін. Українці мали 3 доповіді (проф. М. Васлілів, д-р М. Ковалевський та доц. О. Юрченко), білоруси 1 д-р С. Станкевич), грузини 1 (п. Канделакі), й туркестанці 1 (проф. Ц. Тоґан). Отже, неросійські вчені народів СССР мали разом 6 доповідей, росіяни — 3, решта доповідей виголосили інші чужинецькі наукові діячі. Конференція пройшла з визначним успіхом, зокрема доповіді українських вчених і виступи в дискусіях були на високому рівні, що справило позитивне враження на всіх учасників Конференції, наукові діячі різних народів висловлювались дуже похвально про досяги українських вчених.

8. 7. 54 мала відбутися Асамблея в Тутцінґу. Не маючи певности, що внески неросійських учених на Асаблеї будуть ухвалені, з огляду на можливу штучну більшість росіян та їх прихильників, представники неросійських учених 7. 7. 54 звернулися ще раз до представників АКВВ при Інституті, щоб вони запевнили ухвалення пороблених і прийнятих до переведення ще заздалегідь пропозицій щодо зміни статуту та реорганізації Інституту, а коли такого запевнення не дістали, то в порозумінні з представником ВО відмовилися брати участь в Асамблеї. Врешті, після додаткових переговорів з представниками АКВВ й прийняття ними внесків від учених неросійських народів СССР, Асамблея відбулася 13. 7. 54, запропонований проєкт статуту був ухвалений, керівні органи визначені так: 1) Найвищим органом Інституту є Асамблея дійсних членів, 2) Асамблея обирає Наукову Раду з 7 осіб (2 росіяни, 2 українці, 1 кавказець, 1 білорусин, 1 туркестанець або хтось інший від мусульман), 3) Дирекція, складена з 3 осіб (директор, його заступник і науковий секретар). До цієї Асамблеї було покликано 13 українців, 3 білорусинів, 2 кавказці, 7 представників від мусульманських народів. До Наукової Ради були обрані: від українців — проф. Борис Мартос і проф. Яким Вакуленко, від росіян — проф. П. Ковальковський і проф. В. Мерцалов, від білорусинів — д-р С. Станкевич, від кавказців — д-р С. Торосіян (вірменин), від мусульман — проф. Ц. Тоґан (тюрко-башкір), а в його заступництві — д-р Ідіге Кірімал (кримський татарин). Наукова Рада обрала на голову проф. В. Мартоса, на секретаря д-ра Станкевича. До Дирекції Асамблея обрала: В. Яковлева (росіянин), доц. Івана Бакала (українець), ученим секретарем — проф. М. Міллера.

Розходження щодо розподілу функцій в Інституті, які виникли на Асамблеї між науковими діячами неросійських народів і українцями, пізнішою догодою цілком вирівняно.

Отже спільними зусиллями представників Паризького Бльоку й наукових діячів неросійських народів досягнено зміни у структурі Інституту. До співпраці включено до 60 українських учених, з яких уже 27 осіб дістали стипендії для виготовлення наукових праць з різних ділянок совєтознавства, до 40 осіб з українських дослідників додатково зголошено на стипендії. Незабаром Інститут видаватиме наукові праці наших дослідників у мовах англійській, українській та в мовах інших народів СССР. Після переведення запланованих змін, Інститут буде перетворений на дослідчу інституцію країн і народів, які тепер входять до СССР.

Одностайні виступи українських наукових діячів спільно з іншими науковими силами неросійських народів є запорукою того, що Інститут буде служити дійсним національно-визвольним інтересам всіх народів країн, тепер поневолених большевизмом.

ДУМКИ ПОДІЛЕНІ...

З майже ентузіястичними голосами і переконаннями про українську участь в Інституті дослідів історії і культури СССР, які висловлюють передусім УНРада та зв'язані з нею політичні групи і партії, за винятком групи ОУН під проводом полк. А. Мельника, яка має до цього свої застереження, інші групи, які не є в УНРаді, зокрема Закордонне Представництво УГВР та Закордонні Частини ОУН під проводом Ст. Бандери, не тільки того ентузіязму не поділяють і саму українську участь у тому Інституті гостро засуджують, зокрема група ЗЧ ОУН. Для характеристики — деякі голоси їхньої преси:

Мюнхенська „Сучасна Україна", орган ЗП УГВР, в числі з 1-го серпня ц. р. на цю тему м. і. пише:

„НЕ ЗМІРИВШИ ДОКЛАДНО БРОДУ..."

Наші наукові інституції на еміграції — Наукове товариство ім. Шевченка, Український вільний університет, Український технічно-господарський інститут та Українська вільна академія наук — і наші наукові діячі, заслуги яких перед українською наукою і культурним розвитком нашого наро- ми завжди будемо підкреслювати, передчасно рішили включитися в політику АКВВ і в дослідну діяльність створеного ним інституту.

Твердимо про передчасність передусім тому, що українське суспільство на чужині не використало ще всіх можливостей, щоб остаточно з'ясувати тенденції офіційної політики ЗДА щодо східньоевропейського комплексу і щодо майбутнього національного та державного ладу сучасного підсовєтського обширу. До того концепція, яку заступають діячі АКВВ, є тільки одною тенденцією американської політичної думки про післясовєтське майбутнє.

Ми вже не раз чули арґументи, що справа української участи в „Інституті для дослідів історії і культури СССР" не є справою політичною, а науковою, яка з політикою нічого спільного не має...

Але „Американський комітет визволення від большевизму" — це виразно політична організація, з дуже чітко окресленою політичною концепцією, з продуманими до нюансів політичними тактичними заходами. Ця концепція і ці заходи протилежні українській визвольній концепції та практичній нашій політиці."

Одну нашу статтю на цю тему в числі від 4 квітня ми закінчили так:

„Стоїмо на становищі, що наука повинна бути вільна, зокрема — вільна і незалежна від будь-якого політичного тиску. Вона не сміє іти на службу злободенної політики, бо тоді вона перестає бути наукою, як її розуміє кожне вільне суспільство.

Але одночасно наука не сміє ставати засобом для тактичних заходів, коли говориться про „наукові конференції" і „наукові досліди", а думається про... політику".

До цього ще додамо: „І то про політику дуже точно окреслену і з зовсім незахованими тенденціями".

А найважливіше для нас питання:

Чи буде ґарантована свобода академічної діяльности наших науковців у рамках інституту і свобода наукових дослідів тієї тематики, що об'єктивно заперечує концепцію непередрішення?

Це питання ми сформулюємо ще простіше і ясніше.

Чи будуть засоби на те, щоб дослідити, напр., такі теми: а) російські основи большевизму, б) національна політика російських большевиків у теорії і практиці, в) СССР на шляхах царського імперіялізму, г) національні „ухили" в компартіях союзних республік СССР, ґ) нищення національних культур і процес русифікації, д) національний склад партійного і державного апарату в союзних республіках і т. д.?

Ми повторюємо: справу приступлення українських науковців до складу і діяльности „Інституту СССР" треба трактувати як політичну справу.

Коли під політичним аспектом переглядати список українців, членів наукової асамблеї інституту, то дійдемо до таких висновків:

Членами УНДО є Є. Ґловінський, В. Кубійович, О. Юрченко і М. Ветухів, УСП — Б. Мартос і П. Феденко, УРДП — І. Бакало. Вільшість із них є навіть дуже видатними діячами своїх партій і членами пленуму та органів УНРади. За них, мабуть, братиме політичну відповідальність УНРада, яка, до речі, вела й зфіналізувала переговори про участь українців у радіо „Ліберейшен" та в інституті. Інакше й не повинно бути.

Цікаво однак було б довідатися, як на справу політичної відповідальности дивиться 5 інших членів наукової асамблеї, ставлення яких до УНРади є або зовсім нейтральне, або цілковито заперечне. Зокрема цікаво знати, як погодити політичну відповідальність професора П. Курінного, що увійшов в інститут, а одночасно дуже активно співпрацює в газеті, яка веде гостру і неперебірливу кампанію проти всіх заходів АКВВ („Шлях перемоги"), і що належить до керівників організації, яка монополізує за собою право „дбати про чистість національної політики" (СВУ).

Можна припускати, що й справа політичної відповідальности щодо цих осіб в короткому часі з'ясується.

Наші учені, що через інститут включилися в політику АКВВ, на жаль, не подбали про те, щоб американська інституція не запрошувала українську пресу на конференцію в Туцінґу російською мовою. Можна було це зробити по-англійськи або по-українськи; щоб організатори цієї конференції не привласнювали собі права робити різницю серед українських газет і дискримінувати деякі з них. Це, може, дрібниці, але вони дуже вимовні для ставлення керівників інституту до української преси, як до вислову української громадської думки. Нехай же цей старт не буде виявом, як насправді в майбутньому будуть трактовані наші земляки на Авґустенштрассе.

Залишається побажання, щоб наші наукові діячі не потребували ревізувати свій нічим не оправданий оптимізм на песимістичні висновки, і що вони, хоч зробили велику політичну помилку, все ж тримають себе особисто і національно гідно. Перед евентуальними дальшими помилковими кроками треба їх однак перестерегти.

В. П. С.

Мюнхенський „Шлях Перемоги", орган ЗЧ ОУН, дуже гостро засудив українську участь у згаданому Інституті, додаючи до того засуду ще й такий, підписаний ініціялами С. М. „Голос рядової людини до УНРади і науковців" („Шлях Перемоги", 15-го серпня ц. р.):

Як відомо з преси, УНРада і далі продовжує пактувати з усякими замаскованими московськими імперіялістами. До того, на наше нещастя, приєдналися деякі українські науковці. Ми можемо на це лише відповісти закликом:

Панове з УНРади та українські вчені, не забувайте, які жертви принесла нашому українському народові червона і біла Москва! Сотні тисяч розстріляних у підвалах ЧК НКВД-МВБ, мільйони українців, котрі караються на невільничій праці по сибірських тайгах, по тундрах Камчатки, по Вамлагах, по Віломорканалах, по Москво-Волгканалах (на котрім і я був), по мурманських полярних землях, по золотих розкопах Колими, мільйони українських жертв, включно з великими постатями головного Отамана С. Петлюри, полк. Є. Коновальця, ген. Т. Чупринки, князів Святих Українських Церков обох обрядів, Митрополитів Липківського, Шептицького, Сліпого (котрий по сьогодні карається в концтаборі Воркуті); тисячі священиків, котрі пролили свою кров в обороні віри Христової, мільйони українських селян, котрі від штучного сталінського голоду трагічно загинули голодною смертю за свій власний хліб і труд, та сотні тисяч українських юнаків, вчених, інтеліґенції, розкуркулених селян, робітників, котрі віддали своє буйне молоде життя за волю України, — усі вони завчасно відійшли від нас у могилу та стали перед престолом всевічного судді.

Пам'ятайте, українські вчені, що з ніякими москалями, білими чи червоними, в ім'я бережения чести згаданих жертв, на ніякий компроміс не можна йти, хібащо, як рівний з рівним...

С. М.

Зближений ідейно і політично до ЗЧ ОУН торонтський „Гомін України" (з 14-го серпня ц. р.) в редакційному коментарі м. і. твердить:

„Американський Комітет Визволення від Большевизму виразно й недвозначно подав у своєму комунікаті від 2-го квітня ц. р. про створення т. зв. Ділового Комітету, що Інститут Вивчення Історії і Культури СССР, подібно як радіо „Ліберейшин", мають бути одним звеном у пляні залучування до практичної роботи, по лінії боротьби з большевизмом, політичних, наукових і культурних сил з еміґрації підсовєтських народів. При цьому добре відомо, що АКВВ, з адміралом Леслі Стівенсом на чолі, стоїть за непередрішенство, тобто заступає концепцію збереження цілости московської імперії.

Тому похопне рішення українських науковців включитися в праці Інституту підриває і послаблює самостійницькі позиції української політики. Співіснування і співпраця з росіянами на одному — науковому відтинку, при незмінних — непередрішенських принципах, змінює позиції русофільських круґів, які сидять у відповідальних американських колах політиків.

Українські науковці, турбуючись, як це заявив на пресовій конференції в дні 15 липня проф. В. Кубійович, за незадовольний стан української вільної науки, дали себе вманеврувати до шкідливої для української визвольної справи політичної акції американських русофільських круґів. У той час, коли американські державні мужі, в обличчі посиленого наступу імперіялістичної большевицької Москви і тих невдач, які раз за разом доводиться приймати недолуґій політиці Заходу, щораз сильніше вимагають ревізії основ і методів американської політики по відношенні до ворога, коли Комісія Керстена звертає увагу на визвольну боротьбу поневолених народів як важливий, реальний фактор у боротьбі вільного світу з московсько-большевицькою агресією, то включення українських вчених у непередрішенську інвтитуцію не приносить і не принесе користи українській справі, для якої й українська наука зобов'язана працювати."

ПРЕРІЙНИЙ ДОКТОР — ПІОНЕР

Роберт Тайр, журналіст з Ріджайни в Саскачевані, оповідає цікаву історію життя й праці д-ра М. О'Браєна, лікаря, який посвятив 57 років свого життя, щоб нести лікарську опіку на канадійських преріях. За той час — за підрахунком Р. Тайра — О'Браєн повинен був одержати гонорарів на суму 200,000 дол.; насправді він заробляв заледве стільки, що міг прожити і докуповувати потрібні лікарські речі.

Д-р О'Браєн прибув до Канади в молодому віці. Щоб здобути гроші на переїзд океану, він зарискував 25 долярами і купив квиток на кінських перегонах. На щастя кінь, на якого поставив О'Браєн, переміг у перегонах. Одначе і згодом в нього не було грошей і напевно йому прийшлося б гірко голодувати під час медичних студій, як це розказує Р. Тайр в своїй книжці „Седелбеґ Сирджен" — якщо б деякі молоді, доброго є щирого серця, хоч може не надто чеснотливі жінки, не допомагали йому харчами.

За час своєї лікарської практики д-р О'-Браєн дав лікарську поміч при народинах 9,000 дітей. В одному випадку йому прийшлося оперувати нарив на обличчі одної фармерки; в тих примітивних обставинах йому не залишалося нічого іншого, як проколоти нарив звичайним цвяхом. Були випадки, що до хворого треба було вставати ніччю і при 40 ступнях морозу їхати багато миль до місцевости, де перебував хворий. Першу свою лікарську контору мав він у шопі, прибудованій за китайською пральнею в Домініон Ситі, в Манітобі.

(„Канадійська Сцена").

ЧИТАЙТЕ „СВОБОДУ"

• РОЗШУКИ •

Пошукую: В. Качур, А. Качур, Петра і Олексу Москаленка з м. Тер. Хто знав би про їх долю, або їхні назвиська, прошу повідомити за нагородою на адресу:
H. KACZUR
7536 S. Champlaine Ave.
Chicago 19, Illinois

КУПУЙТЕ В ПІДПРИЄМСТВАХ ЩО ОГОЛОШУЮТЬСЯ В СВОБОДІ!

Вступайте в члени УНСоюзу!

Спорт

УКРАЇНСЬКИЙ СТАДІОН В НЮ ЙОРКУ

Український Стадіон в Ню Йорку! Мрія кожного із тих, що люблять спорт в першу чергу, а потім усіх тих, які хотіли б мати в Ню Йорку українську площу на „Здвиги", чи пікніки і т. п. Ми переконані, що такі імпрези можна влаштовувати на одній і тій самій площі, якщо її в належний спосіб приладити. Американські українці в Ню Йорку мали б кусень „свойого ґрунту", американсько - українські любителі спорту мають нагоду забезпечити собі можливість бачити українсько - американський спорт напостійне. Іде лише про здійснення тої так гарячої для соток і може і тисячів американських українців в Ню Йорку ідеї, ідеї купна такої площі, на якій можна б влаштувати такий Український Стадіон в в Ню Йорку. Автор цих рядків перед роком часу порушив цю так важливу справу на сторінках „Свободи" і закликав Управу УСК-у в Ню Йорку „назбирати" інформацій про конкретні можливості купна такої площі. Приємно ствердити сьогодні, що згадана Управа в тому напрямі працювала й остаточно вже знайшла таку площу. Тепер вже справа в руках в першу чергу гарячих симпатиків українсько - американського спорту в Ню Йорку, а вкінці всієї американсько-української громади Метрополії. Від них усіх залежить, чи вони схочуть ту свою гарячу мрію зробити дійсністю.

Докладніші інформації про ту площу є такі: На Флашінґу, біля станції „Майн Стріт", є парцеля, величини 200Х100 футів (на площупотрібно щонайменше 165Х350Х400 футів). Її власник годиться продати цілу парцелю за суму біля 40,000 долярів, або частину кращу від головної вулиці (200Х500) футів в ціні около 30,000 долярів. Ціла площа така, що на ній можна влаштувати Стадіон, а решту можна б зужити на парцелі для будови хат. Місце для будови хат вигідне і там вже є їх доволі. Значить, бажаючі будувати власні хати, мали б нагоду в доволі гарній околиці це зреалізувати, а при тому бути сусідами Українського Стадіону. В іншому випадку лишається можливість купна тієї частини, яка вистачає лише за Стадіон.

Практично симпатики і приятелі українсько-американського спорту в Ню Йорку могли б згодотися купити ту площу і в тій цілі створити корпорацію. 150 осіб по 200 долярів і можна б мати Стадіон. Евентуально можна б взяти морґедж і поволі сплачувати, однак морґедж можна брати тільки тоді, якщо існують певні ґарантії, що потрібну для сплати суму ми здобудемо. Інакше немає ніякого сенсу рискувати сплатою лиш частини та рівночасно наражуватись на можливість, що ми не тільки решти довгу не сплатимо, але ще й стратимо те, що вплатили. Значить, треба б на ті речі глянути тверезо і конкретно. І тоді ми повинні б рішитися. Площа сьогодні варта 30,000 долярів, завтра вона може коштувати і 60,-000. Але вона мусіла б лишитися Стадіоном, щоб американсько - український спорт в Ню Йорку мав тривкі основи свойого росту. Спорт належить до культурних здобутків людства, треба дати йому змогу поширятися і рости.

І. Я. Х-як

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ У. Н. СОЮЗУ

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

МІЛВІЛ, Н. ДЖ. — Звичайні збори Т-ва Запорозька Січ відд. 347, відбудуться в неділю, 19-го вересня, о год. 2-ій попол., в залі де звичайно. Проситься всіх членів прийти на ті збори бо маємо справи до полагодження. — С. Патен, предс.; С. Чопек, кас.; Гр. Тимчій, секр.

ЕЛМАЙРА, Н. Й. — Т-во ім. І. Франка відд. 271, повідомляє всіх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 19-го вересня, о год. 2-ій попол., в укр. залі на Лакаванна Евеню. Проситься всіх членів прибути, є важливі справи до полагодження. Пригадуємо цим особам які ще не є членами УНСоюзу прибути також та вписатися в ряди УНСоюзу. — І. Чопко, секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Т-во Укр. Січ, відд. 170, повідомляє, що збори відбудуться в неділю, 19-го вересня, о год. 6. веч., в У. Н. Домі, 183 Fleet St. Обов'язком кожного довгуючого члена вирівняти свої вкладки в противному разі будуть суспендовані. — П. Мелень, предс.; І. Грабар, секр.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Збори В-ва св. о. Николая відд. 106 відбудуться в неділю, 19-го вересня, в домі Відділів УНСоюзу, 843 N. Western Ave., о год. 12-ій в полудне. Просимо членів прибути та заплатити свої вкладки. Довгуючі члени що є суспендовані просимо вирівняти свої довги, щоб не наражуватись на суспенду. — Н. Гуль, предс.; М. Попіль, кас.; Г. Дацьків, секр.

КЛІВЛЕНД, О. — В-во Преч. Діви Марії відд. 112, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 19-го вересня по 3-ій і 4-ій Службі Божій в церковній залі св. Петра і Павла. Присутність членів побажана. Буде побір вкладок. — М. Купер,, секр.

ФИЛАФЕЛФІЯ, ПА. — Т-во ім. І. Франка відд. 83, повідомляє своїх членів, що місячні звичайні збори відбудуться в суботу, 18-го вересня, о год. 7-ій веч., в домі У. А. Горожан, 847 Н. Френклин вул. Пригадується членам, що проминає літній час і чергові збори переноситься на неділю. — С. Чорномаз, секр.

БОФАЛО, Н. Й. — В-во св. о. Николая відд. 127, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 19-го вересня в церковній залі при Філмор і Онейда вул., зараз по співаній Службі Божій. Урядники полагоджують справи також і в 4-ту неділю в згаданий час і залі. Проситься усіх членів приходити вирівняти вкладки, щоб не наражуватися на суспенду. Члени, які вирівняють належитість будуть прийняті наново. — І. Була, предс.; П. Володка, фін. секр.; М. Левицький, рек. секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Місячні збори В-ва св. І. Хрестителя, відд. 270, відбудуться в неділю, 19-го вересня, о год. 3-ій попол., в У. Н. Домі. Проситься членів прибути на збори, вирівняти залеглі вкладки. — Уряд.

АСТОРІЯ, Л. АЙ. — Триквартальні збори В-ва св. о. Николая відд. 5, відбудуться в суботу, 18-го вересня, о год. 7:30 веч., в залі У. Д. Гор. Клюбу, 25-06 — 31 St. Просимо всіх своїх членів прийти і привезти зі собою нових членів. — М. Ливицький, предс.; Гр. Василик, кас.; П. Варнич, секр.

ТОМАСТОН, КОНН. — Т-во Укр. Січ відд. 421, буде мати збори в суботу, 18-го вересня о год. 8-ій веч., в укр. залі. Проситься всіх членів прийти на збори. — І. Наконі, предс.; М. Шипінка, кас.; Ю. Вереза, секр.

ЧЕСТЕР, ПА. — Т-во ім. Т. Шевченка відд. 156 повідомляє своїх членів, що триквартальні збори відбудуться в п'ятницю, 17-го вересня, о год. 8:30 веч., в Громадськім домі. Просимо всіх прийти з огляду на важність справ. — В. Новак, секр.

КЛІВЛЕНД, О. — В-во св. Василія Вел. відд. 364, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 19-го вересня, в Укр. Нар. Домі (Іст), о год. 2-ій попол., а не на 12 вересня. Відбудеться спільна знимка В-ва, а опісля чайний вечір. Просимо всіх прийти. — Гр. Кукіз, предс.; Ст. Крефт, кас.; Й. Стойка рек. секр.; Я. Кравчук, фін. секр.

Книжка й часопис — найнеобхідніші речі в домі культурної родини.

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка уважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських працівників.

✝

Посмертна Згадка

ВОЛОДИМИР КОЛИСНЯК, довголітній член і касієр відділу 370, УНСоюзу в Ню Гейвен, Конн., помер несподівано 3-го вересня 1954 р. Покійний народився 1889 в місті Линів, пов. Броди, Зах. Україна і в молодих роках приїхав до Америки, 1929 р. вступив до Союзу. Полишив в смутку, дружину Марію і дві дочки Лілію і Катерину і сестру в Канаді. Покійний належав до української кат. парохії в Ню Гейвен і багато працював для товариства і братств. Похорон відбувся в вівторок, 7-го вересня з похоронного заведення до кат. церкви св. Арх. Михаїла при участи Родини, Знайомих і Членів В-ва і відділу на вічний спочинок на цвинтар св. Лаврентія. — В. Н. П.!

Секр.

Вступайте в члени УНСОЮЗУ!

ТАРЗАН, ч. 3340. Відштовхнена жінка.

"YOU REFUSE MY LOVE!" NEMONE SCREAMED SAVAGELY. "YOU DARE SPURN THE LOVE OF NEMONE! THOOS! AND I KNELT AT YOUR FEET!"

SHE SPRANG TO A GONG AND BEAT UPON IT FURIOUSLY. TARZAN, REALIZING SHE WAS QUITE MAD, MOVED SLOWLY TOWARD THE DOOR.

BEFORE HE COULD REACH IT IT BURST OPEN AND A SCORE OF ARMED WARRIORS, LED BY TWO NOBLES, RUSHED INTO THE ROOM.

— Ви відкидаєте мою любов! — дико зверепетувала Немона. — Ви смієте відкинути любов Немони! На Туса! А я лежала біля ваших ніг!

Вона підскочила до гонга і дико в нього вдарила. Тарзан, здаючи собі справу, що це — майже божевільна жінка, поволі скерувався до дверей.

Та поки він дійшов до них, вони відкрились, і два десятки озброєних воїнів, яких вели два шляхтичі, вбігли до кімнати.